

נס פך השמן: יקר יותר בישראל

קרן הראל-הררי

12/2011

מכון ירושלים לחקר שווקים

WWW.JIMS-ISRAEL.ORG

נס פך השמן: יקר יותר בישראל

המחיר בישראל של שמן יקר. יקר מדי. צרכני ישראל נאלצים לקנות שמן במחירים 'מנופחים' בעשרות אחוזים. זאת ועוד, ישנה מגמה של עליית מחירי השמן בשנים האחרונות - ממדד המחירים לצרכן עולה כי שמן על כל סוגיו התייקר ב-42% במהלך שש השנים האחרונות (מ-2006), כאשר מחיר שמן הזית עלה ב-8% מ-2007 ל-2010. מהשוואה בינלאומית עולה גם כי על שמן הזית משלם הצרכן מחיר היקר פי 2-3 מזה של ארה"ב ומדינות אירופה.

בישראל קיים מחסור חמור בשטחי גידול של זיתים. כך, שהשוק נותר באופן תמידי במחסור חומרי גלם שיספקו שמן זית אשר יענה על כלל הביקושים של הצרכן הישראלי. צריכת שמן הזית בישראל עומדת כיום על 13,000 עד 15,000 טון בשנה ותפוקת זיתי השמן בישראל מספיקה לייצור של כ-9,000 טון שמן זית.

בשל המחסור הקבוע של זיתי שמן זית, נוצר הכרח להשלים את הפער באמצעות ייבוא, בין אם של חומרי גלם לתעשייה, ובין אם בייבוא בקבוקי שמן זית מחו"ל המיועדים למכירה לצרכן הסופי. למרות הצורך בהגדלת כמויות ייבוא שמן הזית ארצה, מוטלים מכסים על ייבוא מחו"ל, בין אם של חומרי גלם ובין אם של המוצר המוגמר.

כך, שמן זית הראוי למאכל חייב בישראל בתשלום מכס בשיעור 12% מהערך בתוספת 4.47 ש"ח לק"ג, ושמן למאור שאינו ראוי למאכל, מחוייב במס בשיעור 8%.¹ בפועל, המדינה מטילה מכס על ייבוא שמן זית למאכל בגובה ממוצע של כ-6 שקלים לק"ג.

לא בכדי ניתן למצוא קבוצה בפייסבוק שהתארגנה במחאה כנגד מחירי השמן המרקיעים שחקים. הקבוצה קוראת להפסיק את קניית שמן הזית בארץ, בדומה למחאה שהיתה סביב גביע הקוטג' של תנובה.² אולם, רק במקרה שהמארגנים יפעלו בדרך של מחאה אמיתית שתחלחל לציבור הקונים כפי שהיה במקרה הקוטג', יש סיכוי להחלת שינוי אמיתי בתחום. אם מארגני המחאה ימתינו לנקיטת צעדים מצד הממשלה אשר יביאו להורדת מחיר השמן בארץ, ימים רבים יעברו עד שיזכו לראות הוזלה במחיר לצרכן, אם בכלל.

¹ לפי פרט מכס 15.09-9030 שמן זית למאכל. בית משפט השלום בת"א, פניה מס' 23712-10-09, דוד ליאני ע"י ב"כ עו"ד ליאון אביגדורי, כנגד משרד האוצר – אגף המכס והמע"מ, 30 בנובמבר 2011, http://www.takdin.co.il/searchg/%D7%93%D7%95%D7%93%D7%9C%D7%99%D7%90%D7%A0%D7%99%D7%9E%D7%A9%D7%A8%D7%93%D7%94%D7%90%D7%95%D7%A6%D7%A8%20-%D7%90%D7%92%D7%A3%D7%94%D7%9E%D7%9B%D7%A1%D7%95%D7%9E%D7%A2%D7%9E%hd_1L34uEJatDr%moCpSnCbzXT2umEMKkQ7HjR000.html ;

² עו"ד גיל נדל, עו"ד גיל וגר, "שמן למאכל או להדלקת נרות – על מחלוקת בין יבואן לרשות המכס", איגוד לשכות המסחר, 8 בדצמבר 2011, <http://www.chamber.org.il/Content.aspx?code=15228&cat=0>.

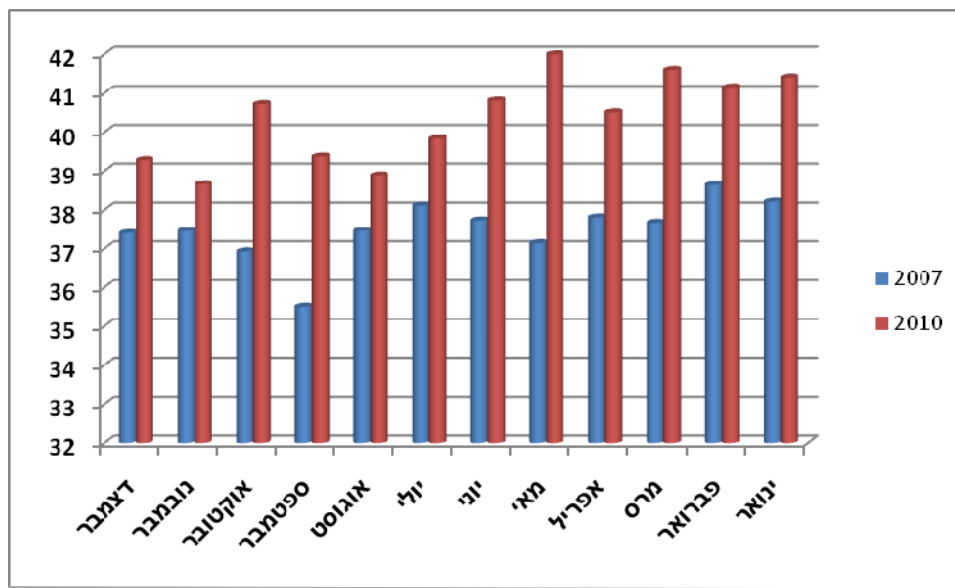
² אתר FACEBOOK, "מחרימים את שמן הזית", <http://www.facebook.com/pages/%D7%9E%D7%97%D7%A8%D7%99%D7%9E%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%AA-%D7%A9%D7%9E%D7%9F-%D7%94%D7%96%D7%99%D7%AA/105832309512435>

עלייה במחירי השמן בארץ

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה תמונה של מגמת עלייה במחירי השמן בארץ במהלך השנים האחרונות. על-פי מדד המחירים לצרכן, מחיר כלל השמן בארץ, עלה ב-7.5% ב-2011 בהשוואה למחיר הממוצע של 2010³, וב-42% לעומת המחיר הממוצע של 2006⁴. מחיר שמן הזית עלה בכ-8% משנת 2007 ל-2010⁵.

מגרף מספר 1 ניתן ללמוד על העלייה שחלה במחיר שמן הזית משנת 2007 לשנת 2010.

גרף מספר 1
השוואת מחירי שמן זית בשנים 2007 ו-2010 (ש"ח, 750 מ"ל)

עיבוד ל: נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מחירים ממוצעים של מוצרים ושירותים נבחרים לצרכן, סדרה: 160095 - שמן זית, תקופה: ינואר 2006 - דצמבר 2010, http://www.cbs.gov.il/reader/prices_db/PriceData_DefinePeriod.html?Subjects=42&DataType=Price&Radio1=2_1&MainDivision=a&SubDivision=4&MyCode=11160095

³ לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, מדד המחירים לצרכן של מוצרים ושירותים נבחרים, סדרה: 140140 - שמן, הבסיס: ממוצע 2010 = 100. השוואת מחיר השמן באוקטובר 2011 לעומת המחיר הממוצע בשנת הבסיס 2010, http://www.cbs.gov.il/reader/?Mlval=%2Fprices_db%2FPriceInd_M_OneSeries_OneBase_H.html&Separated=1114014

⁴ לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, מדד המחירים לצרכן של מוצרים ושירותים נבחרים, סדרה: 140140 - שמן, הבסיס: ממוצע 2006 = 100. השוואת מחיר השמן באוקטובר 2011 לעומת המחיר הממוצע בשנת הבסיס 2006, http://www.cbs.gov.il/reader/?Mlval=%2Fprices_db%2FPriceInd_M_OneSeries_OneBase_H.html&Separated=11140140&MyCode=11140140&BasePeriods=28%2F01%2F2007&DataType=Ind&Years_1=2007&Years_2=2011&Months_1=1&Months_2=10&Subjects=40&MyPeriod=m&Radio1=1_1&FileType=1

⁵ נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מחירים ממוצעים של מוצרים ושירותים נבחרים לצרכן, סדרה: 160095 - שמן זית, תקופה: ינואר 2006 - דצמבר 2010, http://www.cbs.gov.il/reader/prices_db/PriceData_DefinePeriod.html?Subjects=42&DataType=Price&Radio1=2_1&MainDivision=a&SubDivision=4&MyCode=11160095

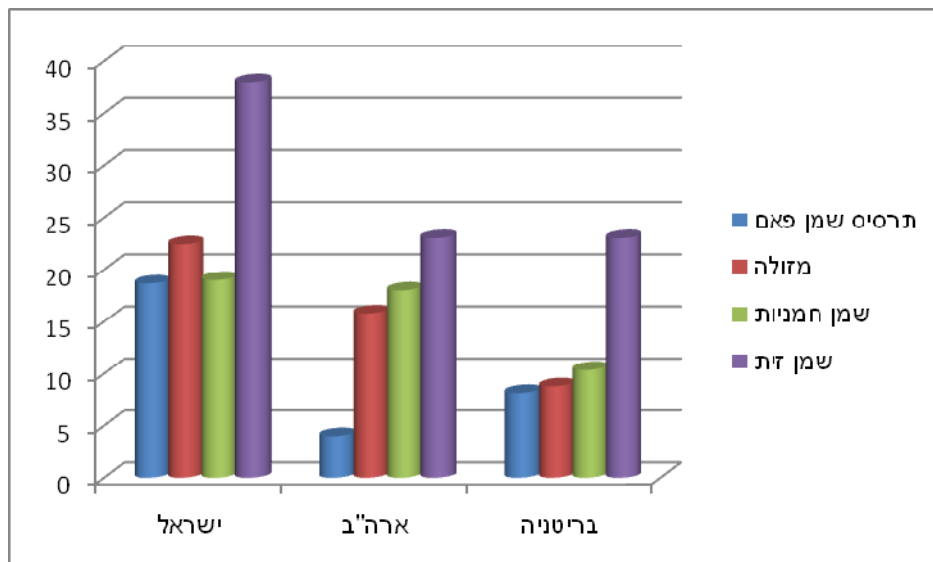
מחירי השמן בארץ ובחו"ל

מנתוני ארגון אמון הציבור וחברת המחקר נילסן עולה כי קיימים פערים גדולים בין מחירי השמן לסוגי השונים בארץ לבין אלו הנהוגים בחו"ל. מחיר תרסיס שמן לדוגמא, הנחשב מוצר בריאות המאפשר שימוש בכמות מדודה של שמן, יקר בארץ ביותר מפי 4 מהמחיר הקיים בארה"ב. מהשוואה שנעשתה בהתאם לכוח הקנייה ורמת ההכנסה בישראל, עולה כי הפער במחיר תרסיס שמן של חברת פאם, עומד על 367% בין ישראל לארה"ב, ועל 254% לעומת אוסטרליה. זאת ועוד, נעשתה השוואה בין המדינות במוצר "מזולה", והפער במחירים לעומת בריטניה נאמד ב- 255%. בנוסף, בשמן חמניות הפער נע בין 57% ל-83%.⁶

גרף מספר 2 מעיד על רמת המחירים השונים בין ישראל לארה"ב ובריטניה.

גרף מספר 2

שמן, מזולה ותרסיס שמן – ישראל לעומת ארה"ב ובריטניה (המחירים בשקלים מותאמים לכמות ולכח הקנייה בישראל)

עיבוד ל: נתוני ארגון אמון הצרכנים בשיתוף חברת נילסן. המחירים מותאמים לכמות ולכח הקנייה בישראל. מתוך: מירב קריסטל, "לחם מלא ותרסיס שמן בישראל יקרים פי שניים", כלכליסט, 20 ביולי 2011, <http://www.calcalist.co.il/marketing/articles/0,7340,L-3523169,00.html>; גיל קליאן, "עוד שמן למדורה: למה מחיר שמן הזית בישראל הוא מהגבוהים בעולם", כלכליסט, 4 ביולי 2011,

<http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3522999,00.html>; רשת טסקו הבריטית, השוואת שמן הזית בכמות 1 ליטר, <http://www.tesco.com/groceries/product/search/default.aspx?searchBox=olive%20oil>; לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, מחירים ממוצעים של מוצרים ושירותים נבחרים לצרכן, סדרה: 160095 - שמן זית, 2006 - 2010, http://www.cbs.gov.il/reader/prices_db/PriceData_DefinePeriod.html?Subjects=42&DataType=Price&Radio1=2_1&MainDivision=a&SubDivision=4&MyCode=11160095

⁶ מירב קריסטל, "לחם מלא ותרסיס שמן בישראל יקרים פי שניים", כלכליסט, 20 ביולי 2011, <http://www.calcalist.co.il/marketing/articles/0,7340,L-3523169,00.html>

שמן זית

שלוש מדינות הן היצרניות הגדולות של שמן הזית בעולם: ספרד, לאחר מכן איטליה והשלישית היא יוון. יחדיו, הן מייצרות למעלה מ-75% מייצור שמן הזית בעולם.⁷

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחיר הממוצע של שמן זית בארץ ב-2010 עמד על 40 ש"ח וב-2011 (לפני נתוני ינואר עד נובמבר) עומד על כ-38 ש"ח ל-750 מ"ל.⁸ עם זאת, מהשוואת מחירי שמן הזית הנמכר כיום בחנויות, מסתמן כי המחיר הממוצע אף גבוה יותר, ומגיע לכ-43 ש"ח ל-750 מ"ל וכ-51 ש"ח לליטר שמן זית.⁹

בחוו"ל לעומת זאת ניתן למצוא שמן זית במחירים זולים בהרבה. בספרד, היצואנית הגדולה ביותר של שמן זית בעולם, המחיר הממוצע לליטר שמן זית נמוך פי 3 ועומד על 17 ש"ח בלבד¹⁰, גם ביוון מחיר השמן נמוך פי 3 ממחיר השמן הנמכר בארץ.¹¹ ניתן למצוא מחירים דומים גם בארצות נוספות שאינן נחשבות ליצרניות שמן גדולות כמו יוון וספרד. כך, בבריטניה המחיר הממוצע עומד על כ-23 ש"ח לליטר שמן זית.¹² בדומה, לפי נתוני חברת זיטא, המחיר הממוצע לליטר שמן זית בארה"ב עומד על 23 ש"ח, בצרפת 25 ש"ח ובאוסטרליה 18 ש"ח בלבד.¹³

מחדלים בענף שמן הזית

דו"ח מבקר המדינה

מועצת הזיתים הנה גוף סטטוטורי, אשר הוקם על פי חוק בשנת 1973 כדי ליישם את מדיניות משרדי החקלאות והתעשייה בענף הזית, ואשר מאגד תחתיו את יצרני שמן הזית בארץ. המועצה כפופה לביקורת משרד החקלאות. בחודש מאי 2010 פורסם דו"ח מבקר המדינה 60ב', אשר כלל ביקורת על תפקוד מועצת הזיתים. מבקר המדינה הצביע על ליקויים רבים בתפקוד המועצה ובענף בכלל.¹⁴

⁷ FAOSTAT – Food and Agriculture Organization of the United Nations, "Crops processed, 2009 data for olive oil," <http://faostat.fao.org/site/636/DesktopDefault.aspx?PageID=636#anchor>

⁸ מחיר ממוצע לחודשים ינואר-אוקטובר 2011. לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, מתוך: מחירים ממוצעים של מוצרים ושירותים נבחרים לצרכן, סדרה: 160095 - שמן זית, תקופה: ינואר 2006 - אוקטובר 2011, מטבע: שקלים חדשים, יחידת מידה: 750 מ"ל.

⁹ השוואת מחירי בקבוקי שמן הזית הנמכרים בחנויות הרשת מגה בעיר, 14 בדצמבר 2011.

¹⁰ גיל קליאן, "עוד שמן למדורה: למה מחיר שמן הזית בישראל הוא מהגבוהים בעולם", כלכליסט, 4 ביולי 2011,

שמן הזית לצרכנים", 3 ביולי 2011, <http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3522999,00.html>; YNET, מירב קריסטל, "המדינה מפקיעה את מחירי <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4096935,00.html>

¹¹ פרוטוקול ישיבת ועדת הכספים של הכנסת, "גל ההתייקרויות במשק", הצעה לסדר היום (דיון מהיר) של חברי הכנסת מירי רגב, שלמה מולה, איתן כבל ואופיר אקוניס, 20 ביולי 2011.

¹² רשת טסקו הבריטית, השוואת בקבוקי שמן הזית בכמות 1 ליטר,

<http://www.tesco.com/groceries/product/search/default.aspx?searchBox=olive%20oil>

¹³ קליאן, "עוד שמן למדורה"; קריסטל, "המדינה מפקיעה".

¹⁴ מבקר המדינה, דו"ח שנת 60ב', לשנת 2009 ולחשבונות שנת הכספים 2008, תקציר, פרק "משרד החקלאות ופיתוח הכפר", היבטים בתפקוד מועצת הזיתים (ירושלים: מבקר המדינה, מאי 2010), עמ' 90-183.

מהדו"ח עלו ממצאים חמורים, לרבות פגיעה בטוהר המידות. על פי המבקר, המדינה השתתפה בתשלום פרמיית הביטוח של המגדלים כך שכספי המדינה הפכו למעין הכנסה בטוחה עבור מגדלי הזיתים. לכאורה, המועצה קיבלה פיצויים כספיים למרות שכלל לא הייתה זכאית לקבלם. בנוסף, על פי המבקר, בוטחו מטעי זיתים על שם אנשי קש שלא היו כלל מגדלי זיתים, ואשר נזקפו לטובתם פיצויים של כ-350,000 ש"ח שעל פי החשד הועברו בחלקם לסמנכ"ל המועצה ואחראי האחזקה.¹⁵ כמו-כן, טוען המבקר, שונו פרטי חשבונות כדי לקבל כפל החזרי הוצאות, ולכאורה ניתנו תשלומי יתר למנהלים, לרבות נסיעות לחו"ל שלא פוקחו או אושרו. כל תהליך קבלת ההחלטות במועצה היה פגום מיסודו, שכן נמצא כי שונו פרוטוקולים והוסיפו לא אחת החלטות מהותיות שלא נדונו כלל בישיבות. כל זה על פי מבקר המדינה.¹⁶

מעבר לכך, נמצא כי מנגנוני הבקרה הפנימיים והחיצוניים במועצת הזיתים כשלו בתפקידם, גם בשל מחדלי שרי החקלאות שכיחנו בשנים אלו והיו אמונים על תחום זה. למעשה, משנת 2006 לא היה למועצה מבקר פנימי ומשנת 2004 לא הייתה גם ועדת ביקורת. שרי החקלאות לא חייבו את המועצה למנות מבקר פנימי וועדת ביקורת ולא פיקחו על המועצה כראוי גם כאשר הגיעו תלונות למשרד.¹⁷

עוד עולה מהדו"ח כי מיתוג שמן הזית ואופן הפיקוח עליו נעשו בצורה קלוקלת: נמצא כי הפיקוח על יצרני שמן הזית התקיים באופן לא אפקטיבי. בשנת 1997 יזמה המועצה הנפקת תווית איכות לשמן זית כתית, אולם הנפקת תווית איכות חייבה הקמת מנגנון בקרה, והמועצה לא הקימה מנגנון מעין זה, ובפועל הסמנכ"ל הוא שביצע את הפיקוח והבקרה על משווקי שמן זית איכותי מטעם המועצה: "הוא דגם בקבוקי שמן זית ושלה אותם לבדיקות מעבדה ללא תכנית סדורה ושיטתית וללא תיעוד לגבי השיקולים שהנחו אותו לדגום בקבוקים מסוימים".¹⁸

בנוסף, המבקר טוען כי המועצה הטעתה את ציבור הצרכנים בכך שלא פרסמה את העובדה כי היא הנפיקה "חותמת איכות" לשמן זית מזוכך, שהוא פחות איכותי משמן הזית הכתית, כמו גם נמנעה מפרסום ההבדלים בין "שמן זית" לבין שמן זית איכותי. לטענת המבקר: "הנפקה מכוונת של חותמת הדומה לתווית האיכות יש בה משום הטעיה של ציבור הצרכנים...". ולמרות שהמועצה החליטה להפסיק להנפיק חותמת איכות לפני 5 שנים היא המשיכה לעשות בה שימוש. יתר על כן, "המועצה אף הוסיפה להקצות תווית איכות למשווקים שלא היו רשאים להשתמש בה, למשל, משווקים ששיווקו שמן זית מזויף, דבר שיכול לגרום להטעיית צרכנים".¹⁹

¹⁵ שם, עמ' 184.

¹⁶ שם, עמ' 184-87.

¹⁷ שם, עמ' 188.

¹⁸ שם, עמ' 186-87.

¹⁹ שם.

המלצת המבקר העיקרית היתה ששר החקלאות יממש את סמכותו ויבצע "שידוד מערכות מקיף במועצת הזיתים", ימצה את הדין עם נושאי התפקידים שצוינו בדו"ח, ותוך מיסוד נוהלי עבודה המתאימים לגוף ציבורי, ומינוי מנגנוני בקרה פנימיים וחיצוניים.²⁰

אישוש לדברי המבקר על הטעיית הציבור ניתן למצוא גם היום, לאור מבצע בדיקות שמן זית ושמנים נוספים שערך שירות המזון הארצי במשרד הבריאות בחודש נובמבר 2011, אשר חשף חשש לשמנים מזויפים רבים, בכך שמצא כי 16 חברות מכרו שמן זית שעל פי המשרד כלל לא עמד בתקן הישראלי.²¹

בשל החשש כי השמן עורבב עם שמנים נוספים, כגון שמן סויה, הרבנות הראשית פרסמה לקראת חנוכה בחודש דצמבר אזהרה מפני שמנים מזויפים.²² כך עולה גם מדבריו של הרב רפי יוחאי, הממונה על אכיפת חוק ההונאה בכשרות ברבנות הראשית, בראיון שנתן בערוץ 7:

הפיתוי לזייף שמן זית הוא גדול, מאחר ואם מחירו ליצרן של ליטר שמן סויה הוא כתמישה שקלים, הרי שמחירו של ליטר שמן זית הינו כארבעים שקלים, אי לכך, ישנם יצרנים המוכרים לנו למעשה שמן המורכב מ- 15% שמן זית לכל היותר והשאר, שמנים אחרים למיניהם, כגון שמן סויה.²³

המעבר ל"וועדה לזיתי שמן"

בעקבות דו"ח מבקר המדינה שהעלה אי סדרים במועצת הזיתים והדיון שנערך בעניין זה בוועדת ביקורת המדינה של כנסת, החליטה וועדת הכלכלה של הכנסת על פיזור מועצת הזיתים. עם פירוקה של מועצת הזיתים, עברו סמכויותיה למועצת הצמחים.²⁴

כיום, מתנהלת הפעילות האמורה ב"וועדה הענפית לזיתי שמן" המורכבת מ-11 חברים, רובם מגדלים, שמונו בתחילה באופן זמני. עם פירוק מועצת הזיתים עברה פעילותה באופן מלא לוועדה זו, לרבות עובדי מועצת הזיתים שחלקם הפכו להיות עובדי מועצת הצמחים.²⁵

²⁰ מבקר המדינה, דו"ח שנתי 2011, "משרד החקלאות ופיתוח הכפר", עמ' 89-188.

²¹ במסגרת מבצע בדיקות שמן זית ושמנים, שערך שירות המזון הארצי במשרד הבריאות, נדגמו בדרכי השיווק שמנים מיצרנים שונים. להלן פרוט המוצרים אשר על פי המשרד בדיקתם מעלה כי אינם שמן זית, 22 בנובמבר 2011, http://www.health.gov.il/NewsAndEvents/SpokemanMessegas/Pages/22112011_3.aspx

²² "כשרות ושמן זית מזויף", אתר Grape-Man, 4 בדצמבר 2011, <http://www.grape-man.com/articles.asp?NavigationID=575&ContentID=5587>

²³ "שמן זית מזויף וענייני כשרות", אתר Grape-Man, 10 בנובמבר 2011, <http://www.grape-man.com/articles.asp?NavigationID=575&ContentID=5310>

²⁴ בית משפט העליון, עתירת חברת זיתא (י.ט.ב. תעשיות מזון בע"מ, ח.פ. 512801853) כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עתירה למתן צו על תנאי, 3 ביולי 2011, עמ' 5.

²⁵ שם.

קשיים וכשלים בענף שמן הזית כיום

למרות פיזור מועצת הזיתים, והשינויים שחלו בעקבות דו"ח מבקר המדינה עם המעבר ל"ועדה הענפית לזיתי שמן", נראה כי טרם נפתרו מרבית הקשיים והליקויים הקיימים בענף שמן הזית.

ב-3 ביולי 2011 הוגשה עתירה בשם יצרנית שמן הזית חברת זיתא, חברת בת של ויסוצקי, כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר. מעתירה זו עולה שורת בעיות ומחדלים הקיימים עדיין בענף שמן הזית, אשר גורמים לעליית המחירים לצרכן הסופי. להלן רשימת הכשלים:²⁶

מחירו ה"מנופח" של שמן הזית בארץ לעומת חו"ל

במרכז העתירה נטען כי התנהלות משרדי החקלאות, התמ"ת והאוצר הינם בניגוד לכללי המינהל התקינים ואף מנוגדים לדיני ההגבלים העסקיים, דבר המוביל לעלייה מלאכותית של מחיר שמן הזית בישראל, הפוגע בצרכנים הנאלצים לשלם פי 2 מצרכנים במדינות מפותחות אחרות.²⁷

כפי שמוזכר בתחילת מחקר זה, לפי נתוני חברת זיתא, מחירו של שמן הזית לצרכן בישראל הינו מהגבוהים בעולם: מחיר זה עומד כיום על כ- 42 ש"ח בממוצע לליטר שמן זית המיוצר בישראל. זאת לעומת ספרד, בה הוא נמכר ב-17 ש"ח לליטר, באוסטרליה ב-18 ש"ח, בבריטניה ב-22 ש"ח, בארה"ב ב-23 ש"ח ובצרפת ב-25 ש"ח.²⁸

זיתא טוענת כי ליטר שמן זית ממותג מיובא עומד על כ- 36 ש"ח בלבד, בגלל מחירו הזול של שמן הזית במדינות השונות לעומת מחיר ייצורו בישראל. נתח השוק של המותגים המיובאים עומד כיום על כ-20% מכלל שמן הזית הנמכר בישראל וכ-40% ממנו נמכר ברשתות השיווק הגדולות. כאשר, גם רשתות השיווק בישראל מייבאות שמן זית מחו"ל.²⁹

פער בין יצור מקומי לצריכה מקומית

צריכת שמן הזית בישראל עומדת כיום על 13,000 עד 15,000 טון בשנה. על-פי נתוני משרד החקלאות, תפוקת זיתי השמן בישראל בשנת המסיק האחרונה הספיקה לייצור של כ-9,000 טון שמן זית. יתרה מכך, לדברי זיתא, מתוך 9,000 הטון האמורים, פחות ממחצית מתאימים לייצור שמן זית כתית מעולה, אשר הוא זה הנדרש בשוק הישראלי כיום - כך ששוק שמן הזית בישראל נותר במחסור קבוע של זיתי שמן זית.³⁰

²⁶ שם, עמ' 24-1.

²⁷ שם, עמ' 2.

²⁸ קליאן, "עוד שמן למדורה"; קריסטל, "המדינה מפקיעה".

²⁹ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 4.

³⁰ שם, עמ' 4, 12.

טענת משרד החקלאות מנגד היא כי "בשנים האחרונות קיימות נטיעות נרחבות של מטעי זיתים לשמן שנכנסים בקרוב לשלב מניב, וצפוי שהמחסור של שנים עברו לא יחזור. הענף צורך מעט מאוד מים שמרביתם מים מושבים, מסייע מאוד לפיתוח כפרי וגם תורם רבות לערכי הנוף".³¹

קביעת מחיר "מומלץ"

מעתירת זיתא עולה כי הוועדה הענפית לזיתי שמן נוהגת לקיים דיון ולפרסם מדי שנה "מחיר מומלץ" לשמן זית, אשר נע בטווח של 18 עד 21 ש"ח לק"ג שמן זית. הכוונה למחיר מומלץ למגדלים למכירת תפוקת זיתי השמן ליצרני שמן הזית בישראל ולא לצרכן הסופי.³²

לטענת זיתא, עם פרסומו של המחיר המומלץ הוא הופך למעשה למחיר "רצפה" עבור כל המגדלים, באופן אשר איננו מאפשר בפועל לרכוש חומר גלם במחיר הנמוך ממנו: "מכאן, שמועצת הצמחים יוצרת ומעודדת באופן שיטתי וביוזעין תיאום מחירים וכמויות של שמן זית, אשר, כידוע, הנו אסור בתכלית על פי חוק ההגבלים העסקיים... ההחלטות ו'ההמלצות' השונות שמעבירה מועצת הצמחים בכלל והוועדה לזיתי שמן בפרט... ניתנות בחוסר סמכות מובהק ואף אינן מבוססות על דבר".³³

טענת משרד החקלאות מנגד: "המחיר המומלץ בענף נקבע על ידי מועצת הצמחים ולא על ידי משרד החקלאות, ובכל מקרה מדובר במחיר ייחוס בלבד שאינו מחייב איש וודאי לא מהווה מחיר רצפה. בנוסף, הטענה כי מתבצע תיאום מחירים אינה נכונה".³⁴

מחסור בחומרי גלם

בישראל קיים מחסור קבוע בשטחי גידול של זיתים וכתוצאה מכך, לפי נתוני זיתא, המחסור בכמות חומר הגלם לייצור שמן זית בישראל עומד כ- 10,000 טון בשנה.³⁵ לפיכך, נוצר צורך הכרחי לגשר על הפער האמור באמצעות ייבוא, בין אם של חומר גלם לתעשייה המקומית ובין אם של המוצר המוגמר תוצרת חוץ. עם זאת, על מנת להגן על התוצרת המקומית, מוטל מכס גבוה הן על ייבוא חומרי גלם והן על ייבוא של שמן זית בבקבוקים.³⁶

מעתירת זיתא עולה כי מעט חומר הגלם הקיים בארץ נמכר במחירים מופקעים. מחיר ייבוא בקבוק שמן זית מתוצרת זרה עומד על כ- 15 ש"ח ל- 750 מ"ל. זאת, בעוד שהמחיר המומלץ לרכישת תפוקת זיתי השמן

³¹ קליאן, "עוד שמן למדורה".

³² עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 6.

³³ ש.ם.

³⁴ קריסטל, "המדינה מפקיעה".

³⁵ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 4, 7.

³⁶ קריסטל, "המדינה מפקיעה".

מהמגדלים עומד על למעלה מ- 19 ש"ח לק"ג. כפועל יוצא מכך, נוצר מצב אבסורד בו העלות הכוללת לייבוא שמן זית בבקבוקים הינה נמוכה משמעותית מרכישת חומר גלם בישראל.³⁷

טענת משרד החקלאות מנגד הינה: "יש לציין כי השנה לא צפוי מחסור בשמן מייצור מקומי, ובכל מקרה קיימות נטיעות נרחבות של עצי זית לייצור שמן שיהפכו למניבות בקרוב".³⁸

מכסים ומכסות

שמן זית הראוי למאכל חייב בישראל בתשלום מכס בשיעור 12% מהערך בתוספת 4.47 ש"ח לק"ג, ושמן למאור שאינו ראוי למאכל, מחוייב במס בשיעור 8%.³⁹

בפועל, המדינה מטילה מכס על ייבוא שמן זית בגובה ממוצע של כ-6 שקלים לק"ג. זאת על אף שכבר שנים הייצור המקומי לא מצליח לעמוד בביקוש הצרכנים לשמן זית. בהתאם לכך, זיתא דורשת בעתירתה ממשרד האוצר לבטל את המכס המוטל על ייבוא חומר גלם או לכל הפחות על הכמויות המהוות השלמה של הפער בין הביקוש בישראל לכמות חומר הגלם המופקת בישראל. לטענתה, שיעור המכס הגבוה נועד להגן על כ-20 מגדלים גדולים בלבד ועל מנת להבטיח כי הם ימכרו את כל תפוקת זיתי השמן בישראל.⁴⁰ לפי נתוני החברה, הסרת מכסי הייבוא תזיל מיידית את מחירי שמן הזית בכ-30%.⁴¹

יש לציין כי במסגרת הסכמי הסחר של ישראל קיימות מכסות יבוא קבועות הפטורות ממכס לייבוא שמן זית למאכל, הנובעות מהסכמי סחר עליהם חתומה מדינת ישראל. סך הכל מדובר ב-1,200 טון חומר גלם בשנה - 300 טון מהאיחוד האירופי ו-900 טון מירדן. אמנם המדינה קובעת מכסות יבוא פטורות ממכס, אך אלה מותנות ברכישה של שמן זית מייצור מקומי. לטענת העותרת: "משהתחוויר למגדלים, כי התעשייה מחוייבת לרכוש מהם את חומר הגלם כתנאי לקבל המכסות, הם מיד העלו את מחירי".⁴²

כך, נוצר מצב בו התעשייה מחוייבת לקנות חומרי גלם מהיצרנים המקומיים על מנת להיות זכאית למכסות ייבוא הפטורות ממכס.⁴³ היבואן מחד מקבל הטבה באמצעות המכסה אך מאידך הוא חייב לשלם מחירים גבוהים על חומרי הגלם הנוספים שהוא מתחייב לרכוש מהיצרנים המקומיים. לפי נתוני זיתא, שקלול סך כל ההטבה המוענקת לייבואני חומר גלם מחו"ל בהתאם למכסות 2011 מוביל להנחה שוות ערך לכ-20 אגורות בלבד לק"ג בגלל המחירים היקרים שהיבואנים מחוייבים לשלם למגדלים המקומיים עבור חומר הגלם שלהם

³⁷ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 8.

³⁸ קריסטל, "המדינה מפקיעה".

³⁹ לפי פרט מכס 15.09-9030 'שמן זית למאכל'. בית משפט השלום בת"א, פניה מס' 23712-10-09; נדל ווגנר, "שמן למאכל או להדלקת נרות".

⁴⁰ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 4, 5, 7, 8.

⁴¹ שם, עמ' 4, 7, 23; קריסטל, "המדינה מפקיעה"; קליאן, "עוד שמן למדורה".

⁴² עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 8, 19.

⁴³ משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, מינהל מוצרי צריכה מודיע על חלוקת מכסה של שמן זית מגאט"ט בתוקף עד 30.9.2011.

<http://www.tamas.gov.il/NR/exeres/C506F2C2-42BF-4C03-AF30-A47030774948.htm>

כדי להיות זכאים למכסות אלו. לכן, בפועל, מכסות אלה, בשקלול חומרי הגלם היקרים הנקנים מהיצרנים המקומיים, כמעט ולא מסייעות לתעשייה ולהורדת המחירים ליבואן.⁴⁴

כמו-כן, קיימות מכסות וולונטריות מעבר לאלו שהמדינה מחוייבת בהסכמי הסחר הבינלאומיים. מדובר במכסות לייבוא שמן זית במכס מופחת, בכמות של עד 2,000 טונות באריזות העולות על 750 ק"ג. עם זאת, חברת זיתא יוצאת בעתירתה כנגד כך שאין כל נוהל קבוע בדבר אופן חלוקת המכסות ומועדן, והאמור מתפרסם באופן אקראי, במועדים משתנים ובתנאים משתנים. זיתא דורשת כי משרד התמ"ת יפרסם נוהל מפורט לקביעת המכסות השנתיות שיכלול בין השאר, אמות מידה להיקף המכסות, אופן חלוקתן ומועד פרסומן.⁴⁵

בנוסף לחיוב המוטל על היבואנים לרכוש חומרי גלם מהיצרנים המקומיים, המדינה מאפשרת ליצרנים אלה לייבא שמן זית מחו"ל במכס מופחת של 1 ש"ח לקילו. אכן, מבדיקת עיתון "גלובס" עולה כי אישורים שהוציא מינהל מוצרי הצריכה במשרד התמ"ת על חלוקת המכסה ליבוא שמן זית שתוקפו עד נובמבר 2011, מעניקים עדיפות ליצרנים המקומיים בפטור מיבוא. לדברי חיים עוז, סמנכ"ל חטיבות ענפיות באיגוד לשכות המסחר:

משרד התמ"ת נותן עדיפות מובהקת וחד-משמעית לתעשייה המקומית בחלוקת מכסות יבוא המזון למדינת ישראל... גם במקרה של שמן זית, היצרנים מקבלים עדיפות על פני היבואנים בקבלת מכסות עם פטור ממכס על היבוא. הדבר פוגע בתחרות כיוון שהם שולטים גם על הייצור, גם מקבלים מכסה ליבוא ללא מכס, ועל-ידי כך הם משמרים את המחיר הגבוה בשוק.⁴⁶

כפועל יוצא מזה, ליצרן מקומי אין עניין להוזיל את המחיר ובכך להסיט צרכנים מהמותג המקומי שלו למותג המיובא, הזול במחירו. התוצאה היא שהמותג המיובא מיישר קו עם המחיר הגבוה של המותג המקומי, והצרכן הסופי הוא זה שנפגע.⁴⁷

עמדת משרד החקלאות: "עלות הייבוא של שמן זית לישראל כולל שיעור המכס נמוכה מעלות הייצור המקומי, ולכן הטענה כי המכס מהווה חסם לייבוא שמן לישראל תמוהה בלשון המעטה. בנוסף ניתן לייבא אלפי טונות ללא מכס כללי".⁴⁸

עמדת משרד התמ"ת: "המכסות לשמן זית - גודלן והנחות המכס שיינתנו - נקבעות במשותף על ידי המשרדים: חקלאות, תמ"ת ואגף המכס ברשות המסים. קיימת מכסה מסוימת שנקבעה בהסכמים

⁴⁴ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 21.

⁴⁵ שם, עמ' 8-9; קליאן, "עוד שמן למדורה".

⁴⁶ אילנית חיות, "תעשיין בכיר: מדינת ישראל מגינה על תעשיית בלוק", גלובס, 16 ביוני 2011,

<http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000655185>

⁴⁷ אורה קורן, "ייבואנים: רשתות המזון מוכרות מזון ברווח של 60%", דה מרקר, 17 ביולי 2011,

<http://www.themarket.com/consumer/prices/1.669797>

⁴⁸ קריסטל, "המדינה מפקיעה".

הבילטרליים עם ירדן. החלוקה בין המבקשים השונים מבוצעת על פי השימושים בעבר בשמן זית על ידי המבקש ועל סמך סך הביקושים לשמן.⁴⁹

סמכויות ונהלים ברורים

בבסיס העתירה של חברת זיתא עומדת שאלת הסמכות. כפי שנאמר, חברת זיתא טוענת, שמועצת הצמחים, הכפופה למשרד החקלאות, עוסקת בתיאום מחירים וכמויות של שמן הזית, באופן שיטתי וביודעין, דבר האסור על פי חוק ההגבלים העסקיים. זיתא דורשת ממשרד החקלאות להורות למועצת הצמחים לחדול מכל עיסוק ומעורבות בשוק שמן הזית, יבוא השמן, וקביעת המכסות בגינו.⁵⁰

זאת ועוד, לטענת חברת זיתא, מועצת הצמחים ומשרד החקלאות מוסמכים לעסוק בצמחים בלבד, כלומר, בזיתי שמן. על-כן, אין הם מוסמכים לעסוק בשמן הזית עצמו, אשר הינו התוצר של זיתי השמן. זאת בהתאם לחוק מועצת הצמחים והגדרת תפקידי משרד החקלאות.⁵¹

מחוות דעת של עו"ד אלדד כורש, שותף מנהל בעמית פולק מטלון, והיועץ המשפטי של התאחדות התעשיינים, עולה כי יש מן הצדק בטענות אלו. לדבריו:

מועצת הצמחים הוסמכה לטיפול בצמחים ולא בתוצר של צמחים... חוק ההגבלים העסקיים... אומר במפורש שהוא לא מדבר על מוצרים שנובעים מתוצרת חקלאית... מי שעושה הסדרים בהקשר הזה לכאורה עשוי להיות מואשם בעבירה על חוק ההגבלים העסקיים. המועצה הנכבדה שלנו בחוסר תשומת לב והבנה ובלי שמישהו האיר את עיניה שזה אסור - עושה את זה.⁵²

עוד עולה מהעתירה כי יש לשר התמ"ת סמכות לקביעת מכסות לביטול או הקלה במכס, כולל מכס המוטל על ייבוא חומרי גלם - אך מנגנון זה אינו מופעל על ידו אלא על-ידי שרי החקלאות והאוצר אשר שיקוליהם מנוגדים לאלו שאמורים להנחות את שר התמ"ת בהחלטתו, האמור לפעול מתוך שמירה על האינטרסים של התעשייה וציבור הצרכנים בישראל.⁵³

לטענת זיתא, משרדי האוצר והחקלאות אינם מורשים על-פי חוק להתערב בכל נושא מכסות הייבוא, ולמרות זאת משרד החקלאות עושה זאת, תוך מתן הנחות מפליגות לכת והפעלת שיקולים לטובת אוכלוסיית החקלאים, כאשר בסופו של דבר הנפגע העיקרי הוא הצרכן הסופי.

⁴⁹ קליאן, "עוד שמן למדורה".

⁵⁰ שם; עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 6.

⁵¹ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 5.

⁵² קריסטל, "המדינה מפקיעה".

⁵³ עתירת חברת זיתא כנגד שרי התמ"ת, החקלאות והאוצר, עמ' 2-3.

טענת מועצת הצמחים מנגד היא כי המחיר נקבע על ידי דיאלוג. המועצה לא עוסקת בקביעת מחירי שמן הזית, אלא מפרסמת המלצות לחקלאי על פי תחשיב שנועד לכסות את עלויותיו. כאשר התמ"ת הוא שקובע את המכסים והמכסות ורק נעזר בידע של המועצה.⁵⁴

הצמיחה בענף שמן זית: השוואה בינלאומית

כאמור, שלוש המדינות שמייצרות את כמויות שמן הזית הגדולות ביותר הינן ספרד, איטליה ויוון. יחד הן מייצרות כ-75% מסך ייצור השמן בעולם. אוסטרליה אף היא מייצרת כמויות גדולות של שמן זית המיוצא לאסיה, אירופה וארה"ב.⁵⁵

לפי פרסומי הסוכנות הספרדית לשמן זית, בסיום עונת 2010/11 ספרד יצרה את את כמות שמן הזית הגבוהה בעולם עם 1,389,700 טון שמן זית. למרות היותה היצרנית הגדולה בעולם של שמן זית, היא גם מייבאת שמן זית ממדינות אחרות. כך, באותה התקופה יבאה כ-45,800 טון שמן זית.⁵⁶

בתקופה שבין אוקטובר 2010 ליולי 2011, חל גידול ביבוא שמן הזית של מדינות האיחוד האירופי וארבע מדינות נוספות: אוסטרליה, ברזיל, קנדה ויפן - ב-10% בהשוואה לעונה אשתקד. בחודש יולי 2011, סך היבוא של מדינות אלו עמד על 117,854.4 טון שמן זית. סך הגידול ביבוא של מדינות האיחוד האירופי עמד על 12% כאשר בחודשים אוקטובר 2010 עד אוגוסט 2011 - סך היבוא של ברזיל גדל ב-23%, של קנדה ב-7% ושל ארה"ב ב-9%.⁵⁷

במדינות האיחוד האירופי אימצו עוד בשנת 2002 סטנדרטים גבוהים ונוקשים לסימון בקבוקי שמן זית לשם הגנה על הצרכנים ולמען שקיפות מלאה. במסגרת זו, הוחלט על השמת תוויות ברורות שיופיעו על הבקבוקים אשר ידווחו על שמן זית שעורבב עם שמנים נוספים, כמו גם הדגשת מזון המכיל בתוכו שמן זית (דוג' מרגרינה, רטבים, מיונו ועוד) לרבות החלק המדויק של השמן במשקל הכולל של המוצר ו/או אחוז השמן מסך השומן במוצר. בנוסף, חולקו השמנים לקטגוריות ברורות של סוגי השמנים השונים וטיב איכותם. כמו-כן, נקבעו כללים לפיהם לא ימכר שמן זית במיכלים של יותר מ-5 ליטרים בהם המכסה נשבר לאחר השימוש הראשוני.⁵⁸

⁵⁴ קריסטל, "המדינה מפקיעה"; קליאן, "עוד שמן למדורה".

⁵⁵ FAOSTAT, "Crops processed 2009."

⁵⁶ International Olive Oil, Market Newsletter 54, October 2011, p. 1.

⁵⁷ Ibid., p. 2.

⁵⁸ EUROPA, Press Release: "New marketing standards for olive oil will protect shoppers," Brussels, 13 June 2002, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/859&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

צמיחת ענף שמן הזית בארה"ב

ביבוא שמן הזית בארה"ב חל גידול משמעותי במהלך שלושת העשורים האחרונים. בשנות ה-80 שמן הזית כמעט ולא היה מוכר לרוב אזרחי אמריקה, ואלו שהשתמשו בו עשו זאת לעיתים רחוקות ורק באירועים מיוחדים שכן המוצר נחשב למוצר מותרות.

עם זאת, מספר גורמים הביאו לשינוי דרסטי בתדמית שמן הזית, עד שנהפך למוצר פופולארי שיש למצאו כמעט בכל מטבח אמריקאי. תחילה, היתה המדיה שהציגה את שמן הזית כמוצר בריאות שנדרש לכל מי ששומר על תזונתו, וכך שמן הזית הוצג כאלטרנטיבה הטובה והבריאה ביותר מכל שאר השמנים והמוצרים התחליפיים.⁵⁹

גם הידוק היחסים בין המועצה הבינלאומית לשמן זית הממוקמת בספרד לבין ארה"ב תרם לחשיפתו של שמן הזית ולסגולותיו. המועצה סיפקה מידע ומחקרים בנושא לכל מי שהיה מעוניין לכתוב מאמרים בתקשורת על מוצר זה. במקביל, רשתות המזון בארה"ב החלו לשווק את המוצר בצורה אגרסיבית ויעילה יותר.

כמו-כן, במשך השנים, פעילות ה"אגודה לשמן הזית" שהיתה קיימת בארה"ב צברה תאוצה. היא הפכה לגוף ממוסד שהתחזק והורחב גם לקנדה ומקומות נוספים. המוסד החל לייצג את תעשיית שמן הזית במלואה, ושינה את שמו ל-The North American Olive Oil Association, כאשר במרכז פועלו היה קידום הענף ודאגה לשיפור איכות השמן הנמכר לצרכן הסופי.⁶⁰

סיבות אלו ואחרות הביאו לעליה הולכת וגוברת בכמות שמן הזית המיובא לארה"ב. בשנת 1982 יבוא השמן עמד על 29 טון. הוא הגיע לכדי 89,000 טון ב-1989, ל-255,000 טון ב-2005 ועד ל-280,000 טון ב-2011.⁶¹

גרף מספר 3 ממחיש את הגידול שחל ביבוא שמן זית לארה"ב ב-15 השנה האחרונות (1997-2011).

מגרף מספר 4 ניתן ללמוד גם כן על הגידול שחל בכמות שמן הזית המיובא לארה"ב, החל משנת 1966 ועד לשנת 2010.

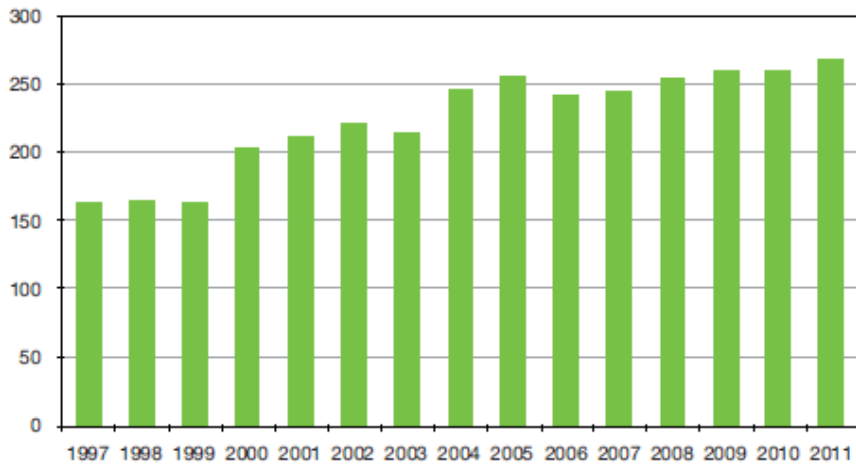
⁵⁹ International Olive Council, *Olivae* 116 (English edition), 2011, p. 26 (sources: U.S. Department of Commerce, the *Journal of Commerce*, and the International Olive Council), <http://www.internationaloliveoil.org/store/index/48-Olive-publications>

⁶⁰ ש.ם.

⁶¹ ש.ם, עמ' 26-28.

גרף מספר 3
ייבוא שמן זית לארה"ב

U.S. Imports of Olive Oil - Volume Trend in Metric Tons

* 2011 Estimate based on first 5 months 2011.

Source: USDA.

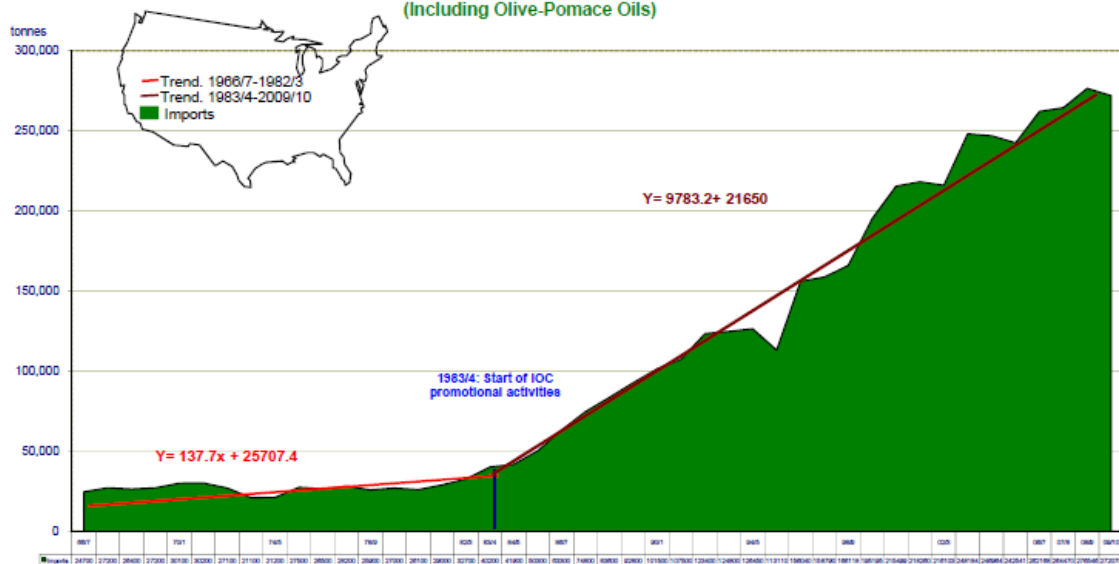
מקור: International Olive Council, *Olivae* 116 (English edition), 2011, p. 28

גרף מספר 4
ייבוא שמן זית לארה"ב בשנים 1966-2010

USA : OLIVE OIL IMPORTS

1966/67 - 2009/10

(Including Olive-Pomace Oils)

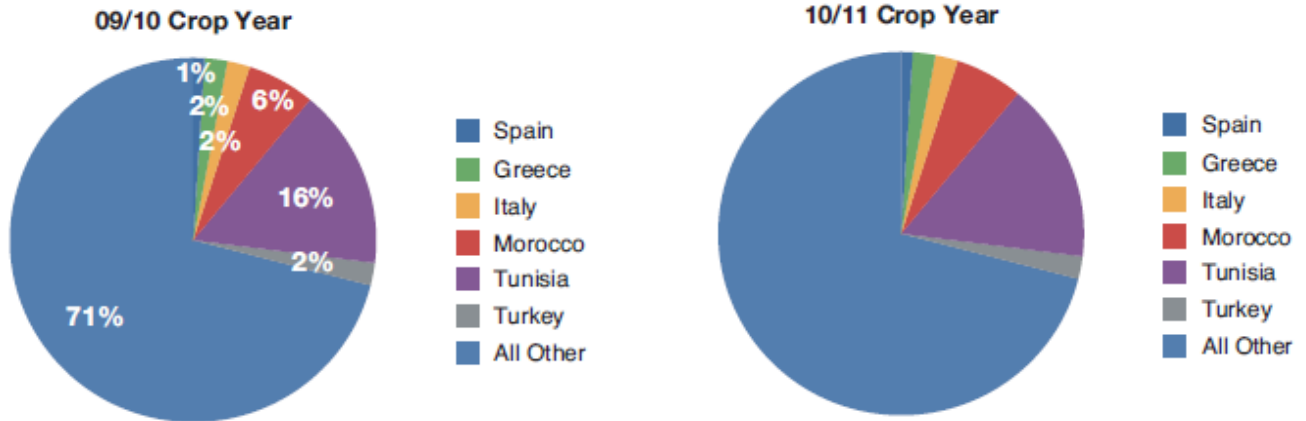
International Olive Council - March 2011

מקור: International Olive Council, USA: Olive Oil Imports, March 2011, p. 2

www.internationaloliveoil.org/documents/viewfile/4729-usa

על רשימת הארצות מהן ארה"ב מייבאת שמן זית ניתן ללמוד מגרף מספר 5.

גרף מספר 5
U.S. Imports of Olive Oil
(% by Country of Origin)

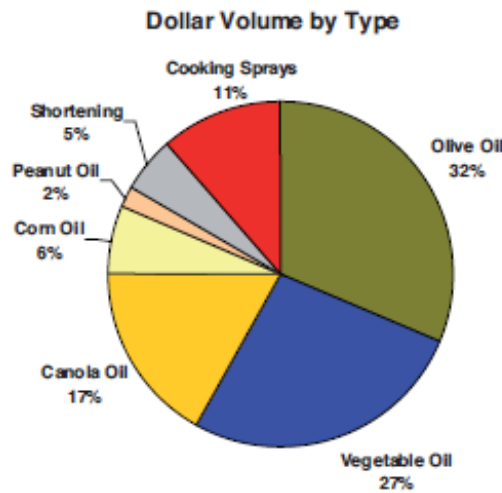

Source: US Department of Commerce

מקור: International Olive Council, *Olivae* 116 (English edition), 2011, p. 28

כיום, מוציאים בארה"ב בשנה כ-2.1 ביליון דולר על שמן לכל סוגיו. מגרף מספר 6 ניתן לראות כי אזרחי ארה"ב מוציאים על רכישת שמן זית (32%) יותר דולרים מאשר על כל שאר סוגי השמנים.

גרף מספר 6

Total Dollar Sales: \$21 Billion Dollars

מקור: International Olive Council, *Olivae* 116 (English edition), 2011, p. 30

מסקנות

המצב בענף השמן דורש שיפור ושינוי מידי. ראוי שהצרכן הישראלי ישלם על שמן בארץ מחיר שישתווה לזה המקובל במדינות המערב ובארה"ב. כמו-כן, אין הצדקה כלכלית למגמת העלייה המתמדת של מחיר השמן בארץ ה"מנופח" מלכתחילה.

עם זאת, נראה כי רפורמה מקיפה ומהירה במחירי השמן בארץ לא צפויה. שכן, שרי הממשלה השונים אינם פועלים למען הבאת השינוי וממשיכים להתבצר בעמדתם, שהמצב הקיים הוא שצריך להימשך. ההשלכות הינן על חשבון הצרכן הישראלי, המשלם מחירים שעולים בעשרות אחוזים כל מספר שנים.

על הצורך בשינוי המצב ועל הקשיים להשגת שינוי זה, ניתן ללמוד מדבריה של ח"כ מרינה סולודקין על דיון שהתקיים בוועדת הכספים של הכנסת ביום ה-20 ביולי 2011, אשר עסק בנושא התייקרות מוצרי המזון. בדיון, ח"כ סולודקין ציינה את המחיר הגבוה של שמן זית בארץ לעומת זה הקיים בחו"ל, ולדבריה נענתה על ידי שר התמ"ת:

באופן כמעט מיסטי שמהלל את חשיבותו וייחודו של שמן הזית המקומי. מעניין שהוא לא ראה בעייתיות בכך שהצרכן הוא זה שמשלם את המחיר על ה"ייחוד והקדושה" של השמן המקומי...

תשובותיו של השר שמחון... לא רק שלא ריצו אותי אלא הבהירו לי איפה קבור הכלב - ישנו לובי חקלאי חזק לא רק במשרד החקלאות בראשות השרה אורית נוקד, אלא גם במשרד התמ"ת בראשותו של שמחון - אותו משרד שאמור לפקח על מחירי המזון הבסיסיים ולא לאפשר מונופולים וקרטלים...⁶²

למרות הקשיים והמכשולים שבדרך, להלן מוצעת שורת שינויים שישומו יביא לשיפור המצב.

1. **הורדת המחיר הסופי לצרכן על-ידי ביטול המכס המוטל על ייבוא שמן זית ומתוך ניסיון לקרבנו לרמת המחירים הקיימת במדינות המערב וארה"ב.** יש לבטל את המכס לכל הפחות על הכמויות המהוות השלמה של הפער בין הביקוש לשמן זית לכמות חומרי הגלם המופקים בארץ. ביטול מכס זה דרוש הן על ייבוא חומר גלם לייצור שמן זית, והן על ייבוא המוצר המוגמר.

עד ביטול המכס, או אם יוחלט שלא לבטלו, נדרשים הצעדים הבאים:

2. **הגדלת כמות השמן המיובאת ארצה, בדומה לנעשה בארה"ב בשני העשורים האחרונים,** תוך הגדלת הכמות המיובאת שהינה פטורת מכס (או לחלופין במכס מופחת) - מעבר ל-300 הטון מהאיחוד האירופי ו-900 הטון מירדן הקיימים כיום. הגדלת הכמות נדרשת הן על ייבוא שמן זית בבקבוקים והן

⁶² אתר מפלגת קדימה, "מרינה סולודקין: יש לפרק את משרד האוצר ורשות ההגבלים העסקיים ולהקים מחדש", 22 ביולי 2011, <http://www.yallakadima.co.il/fullArticleDetails.aspx?id=1348>

על חומר הגלם הנדרש ליצורו. הגדלת כמויות השמן המיובאות ארצה תאפשרנה הוזלה במחיר הסופי לצרכן.

3. **קביעת נהלים מפורטים ומסודרים שיפורסמו באופן גלוי באתר משרד התמ"ת לקביעת המכסות השנתיות, היקף המכסות, אופן חלוקתן ורשימת התחשיב המתווה את המדיניות הקיימת.**

4. **בדומה, יש לקבוע חלוקת סמכויות מסודרת של משרדי הממשלה השונים העוסקים בנושא – משרד החקלאות, התמ"ת ומועצת הצמחים, תוך הגדרת האחריות והסמכויות של כל אחת מהרשויות לגבי קביעת המכסות השנתיות. מסתמן כי ריבוי הגופים העוסקים בנושא מביא לערפול בקשר לסמכויות ולאחריות של כל גוף, ולאי בהירות בנושא חלוקת המכסות. על-כן, מומלץ לאחד סמכויות, כך שתחת משרד ממשלתי אחד ירוכזו כל התקנים, הנהלים והקריטריונים הנוגעים לייבוא שמן זית.**

5. **ביטול העדפת היצרנים המקומיים במתן מכסות של ייבוא שמן זית במכס מופחת על-פני היבואנים האחרים. שכן, ליצרנים המקומיים אין אינטרס למכור את השמן המיובא בזול לעומת השמן המקומי היקר, וכתוצאה מכך מחיר השמן המיובא מתיישר עם מחירו הגבוה של המקומי. עידוד יבוא על ידי יבואנים חדשים שאינם יצרנים מקומיים יביא להוזלת מחיר השמן בארץ - הן המיובא והן המקומי. בדומה, יש לבטל גם את התניית קבלת המכסות לייבוא שמן זית במכס מופחת ברכישת חומר גלם מהיצרן המקומי.**

6. **בנוסף, יש לאמץ את התקינה הקיימת במדינות המערב עוד משנות ה-90, לפיה יש שורת קריטריונים והגדרות שבקבוק שמן הזית צריך להכיל, כולל מירב הפרטים הנדרשים לצרכן, ותוך שקיפות מלאה על טיב ואיכות המוצר. זאת במיוחד לאור הזיופים אשר נתגלו בביקורת של משרד הבריאות, כמתואר לעיל. רוכשי שמן הזית בארץ זכאים להבהרות בנוגע למחירים הגבוהים שהם משלמים וזכותם לדעת מה מסתתר בבקבוקים שהינם רוכשים.**